

DJECA KAO ŽRTVE NASILJA

mr Sandra Raspopović
Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore

Apstrakt: Više od milijarde djece – polovina sve djece na svijetu – svake godine je izloženo nasilju. Studije koje se bave biološkim osnovama posljedica nasilja nad djecom, pokazuju da stres povezan sa nasiljem može prouzrokovati razna oštećenja i brojne probleme. Ekonomske procjene sugeriraju da troškovi povezani sa posljedicama nasilja nad djecom prelaze 120 milijardi američkih dolara godišnje u svijetu. Nasilje nad djecom stara je pojava koliko i ljudska civilizacija, ostavlja višestruke, dugotrajne i krajnje ozbiljne posljedice na razvoj djeteta, a nerijetko se okončava smrtnim ishodom. Rješavanje problema djece i kriminala zahtijeva spremnost da se iza novih ideja stavi stvarna posvećenost. U Crnoj Gori postoje tri skloništa za žene i djecu žrtve nasilja i jedna javna ustanova u kojoj se smještaju djeca žrtve nasilja. Predviđeno je i načelo humanosti u postupcima koji se odnose na zaštitu od nasilja, pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć, kao i socijalnu i medicinsku zaštitu. Svi primjeri i predstavljeni podaci (Savjet Evrope) navode na zaključak da tužilaštvo i sudovi najčešće ne prepoznaju težinu situacije u kojoj se nalaze djeca žrtve nasilja i shodno tome učinjena djela kvalifikuju kao djela manje odgovornosti, ili uopšte ne prepoznaju da se djeca nalaze u položaju žrtve, što s druge strane utiče na ishod postupka, naročito u pogledu kazne koja se izriče okrivljenom. Ovakva sudska praksa nije usaglašena sa Istanbulskom konvencijom, načelima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC), praksom Evropskog suda, koji nalaze da djecu koja prisustvuju nasilju treba smatrati žrtvama i da institucije treba da preuzmu odgovarajuće mjere bezbjednosti.

Ključne riječi: nasilje, djeca, društveni efekti, žrtve, pravna pomoć

UVOD

Član 142 stav 7 Krivičnog zakonika Crne Gore glasi: Djetetom se smatra lice koje nije navršilo četrnaest godina; Navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu (Član 149) kazniće se kao teško ubistvo ako „je djelo učinjeno prema djetetu ili prema neuračunljivom licu“. U istom duhu, većina djela, kao što su silovanje, obljava, obljava zloupotrebom položaja i slično, kažnjava se višim i težim kaznama ako je žrtva djeteta (Krivični zakonik CG, član 142). Ipak, zakon govori jedno, dok je u praksi, često situacija sasvim drugačija.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici koji reguliše oblast porodičnog nasilja, stupio je na snagu u avgustu 2010. godine. Ovaj zakon definiše nasilje u porodici kao „činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno“. Zakon uređuje zaštitu žrtava nasilja u prekršajnom postupku i propisuje pet zaštitnih mjera kao vrste prekršajnih sankcija: udaljenje iz stana, zabrana prilaženja žrtvi, zabrana uzemiravanja i uhođenja, obavezno liječenje od zavisnosti i obavezan psihosocijalni tretman (CEDAW, 2014).

Više od milijarde djece - polovina sve djece na svijetu - svake godine je izloženo nasilju. Nasilje kojem su djeca izložena uključuje i direktno iskustvo fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja, kao i indirektno svjedočenje nasilju u svojim domovima, školama i zajednicama. Ovi različiti oblici nasilja dijele trajni potencijal za doživotne posljedice. Te posljedice uključuju povećanje rizika od povreda, HIV-a, polno prenosivih infekcija, mentalnih problema, problema sa reproduktivnim zdravljem i nezaraznih bolesti, uključujući kardiovaskularne bolesti, rak, hroničnu bolest pluća i dijabetes.

Studije koje se bave biološkim osnovama takvih posljedica pokazuju da toksični stres povezan sa nasiljem može prouzrokovati oštećenje nervnog, endokrinog, cirkulatornog,

mišićno-skeletnog, reproduktivnog, respiratornog i imunog sistema. Dalje, rigorozne ekonomske procjene sugeriraju da troškovi povezani sa posljedicama nasilja nad djecom prelaze 120 milijardi američkih dolara godišnje u svijetu.

1.1 Društveni efekti nasilja nad djecom

Šira literatura koja potvrđuje mehanizme posljedica i povezane troškove nasilja nad djecom praćena je sve većim brojem dokaza o efikasnim pristupima prevenciji. Štaviše, širenje dokaza o prevenciji praćeno je sve većom odlučnošću globalnih lidera da ubrzaju aktivnosti na prevenciji ove vrste nasilja. Stoga su UN, kao dio agende održivog razvoja nakon 2015. godine, uputile poziv na akciju: eliminisanje nasilja nad djecom. Ovaj neviđeni poziv UN-a može podstaći nove investicije, da podstakne novi napredak u zaštiti djece širom svijeta od nasilja i njegovih posljedica koje se mogu spriječiti.

Svjedočenje nasilju i preživljeno nasilje je generalno povezano sa emocionalnim problemima, problemima u ponašanju i učenju kod djece, sa dječijom osjetljivošću na koju utiče nivo razvoja, hroničnost izloženosti, fizička blizina incidenta i emocionalna bliskost sa žrtvom. Na osnovu tih parametara može se zaključiti da je svjedočenje nasilju među roditeljima posebno podmukao događaj. Najčešće se dešava u kući - jedinom okruženju koje je generalno povezano sa bezbjednošću i zaštitom djeteta. Stoga ne čudi što je izloženost bračnom nasilju povezana sa nizom problema kod djece.

Vrste nasilja nad djecom su brojne. Ovdje ćemo pomenuti samo neke od najčešćih: Maltretiranje (uključujući nasilno kažnjavanje) uključuje fizičko, seksualno i psihološko / emocionalno nasilje; i zanemarivanje novorođenčadi, djece i adolescenata od strane roditelja, negovatelja i drugih autoriteta, najčešće u kući, ali i u okruženjima kao što su škole i sirotišta.

Maltretiranje (uključujući virtualno maltretiranje) je neželjeno agresivno ponašanje drugog djeteta ili grupe djece koja nisu braća i sestre niti su u vezi sa žrtvom. Uključuje ponovljene fizičke, psihološke ili socijalne štete i često se dešava u školama i drugim sredinama gdje se djeca okupljaju i na mreži.

Nasilje među mladima koncentrisano je među djecom i mladima u dobi od 10 do 19 godina, najčešće se dešava u okruženjima zajednice između poznanika i stranaca, uključuje nasilje i fizički napad sa ili bez oružja (kao što su pištolji i noževi), a može uključivati i nasilje bandi.

Nasilje u porodici uključuje fizičko, seksualno i emocionalno nasilje člana porodice. Iako i muškarci mogu biti žrtve, nasilje intimnih partnera nesrazmjerno pogađa žene. Često se dešava protiv djevojčica u dječijim i ranim / prinudnim brakovima. Među romantično uključenim, ali nevjenčanim adolescentima, to se ponekad naziva „nasiljem u zabavljanju“.

Seksualno nasilje uključuje seksualni kontakt bez pristanka ili pokušaj seksualnog kontakta i dijela seksualne prirode koja ne uključuju kontakt (poput voajerizma ili seksualnog uznemiravanja); dijela seksualne trgovine počinjena protiv nekoga ko ne može da pristane ili odbije; i eksploatacija na mreži.

Emocionalno ili psihološko nasilje uključuje ograničavanje kretanja djeteta, ocrnjivanje, ismijavanje, prijetnje i zastrašivanje, diskriminaciju, odbijanje i druge nefizičke oblike neprijateljskog tretmana.

Kada je usmjerena protiv djevojčica ili dječaka zbog njihovog biološkog pola ili rodnog identiteta, bilo koja od ovih vrsta nasilja takođe može predstavljati rodno zasnovano nasilje.

Nasilje nad djecom ima životni uticaj na zdravlje i dobrobit djece, porodice, zajednice i nacije. Nasilje nad djecom može:

- Rezultirati smrću. Ubistva, koja često uključuju oružje kao što su noževi i vatreno oružje, među su četiri glavna uzroka smrti djece.
- Dovesti do teških povreda. Za svako ubistvo postoje stotine pretežno muških žrtava nasilja među mladima koji zadobiju povrede zbog fizičke tuče i napada.
- Dovesti do oštećenja razvoja mozga i nervnog sistema. Izloženost nasilju u ranom uzrastu može oštetiti razvoj mozga i oštetiti druge dijelove nervnog sistema, kao i endokrini, cirkulatorni, mišićno-skeletni, reproduktivni, respiratorni i imuni sistem, sa doživotnim posljedicama. Kao takvo, nasilje nad djecom može negativno uticati na kognitivni razvoj i rezultirati obrazovnim i profesionalnim nedovoljnim postignućima.

- Rezultirati negativnim ponašanjem u odrasloj dobi: Djeca izložena nasilju i drugim nedaćama su znatno vjerovatnija da puše, zloupotrebljavaju alkohol i droge i učestvuju u rizičnom seksualnom ponašanju. Takođe imaju veću stopu anksioznosti, depresije, drugih mentalnih problema i samoubistava.
- Dovedi do neželjene trudnoće, indukovanih pobačaja, ginekoloških problema i polno prenosivih infekcija, uključujući HIV.
- Doprineti širokom spektru nezazarnih bolesti kako djeca odrastaju. Povećani rizik od kardiovaskularnih bolesti, karcinoma, dijabetesa i drugih zdravstvenih stanja u velikoj mjeri je posljedica negativnog suočavanja i zdravstvenog rizika koji je povezan sa nasiljem.
- Uticati na mogućnosti i budućnost žrtve. Djeca izložena nasilju i drugim nedaćama češće napuštaju školu, imaju poteškoće u pronalaženju i zadržavanju posla i povećani su rizik za kasniju viktimizaciju i / ili počinjenje međuljudskog i samostalnog nasilja, kojim nasilje nad djecom može uticati na sljedeću generaciju.

Nasilje nad djecom stara je pojava koliko i ljudska civilizacija, ostavlja višestruke, dugotrajne i krajnje ozbiljne posljedice na razvoj djeteta, a nerijetko se okončava i smrtnim ishodom. Porodica koja bi trebala da predstavlja zonu sigurnosti i zaštite djece, zajednicu u kojoj se podstiče njihov razvoj, za mnogu djecu je izvor njihove najintenzivnije ugroženosti. Zbog dječijeg specifičnog biopsihičkog statusa koji je praćen bespomoćnošću, zavisnošću i vulnerabilnošću, postoji opasnost i rizik djetetove viktimizacije različitim vidovima nasilja. S obzirom na razvojne specifičnosti, odnose povjerenja i potrebu čuvanja i usmjerenja, emocionalnu povezanost, djeca su u okviru porodične sredine izložena riziku od neposredne i posredne viktimizacije nasiljem. To znači da dijete može biti viktimizirano neposredno, kada je ono direktna žrtva nasilja, ili posredno, kada je svjedok nasilja izvršenog nad drugima članovima porodice (Milosavljević-Đukić, 2018: 67-81.)

1.2 Nasilje nad djecom

Nasilje u porodici ne predstavlja pojavu modernog doba, nego je, možemo reći, nov interes države da ga prepozna, da obezbjedi zaštitu žrtvama porodičnog nasilja i da se bori protiv njega. Nasilje u porodici je ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava tjelesni i psihički integritet ili spokojstvo drugog člana porodice. Ono se najčešće pojavljuje u obliku fizičkog, psihičkog, seksualnog i ekonomskog nasilja (Krstinić, Vasiljković, 2019: 67-81.).

Nasilje nad djecom je višestruki problem sa uzrocima na nivou pojedinca, bliskih odnosa, zajednice i društva. Važni faktori rizika su: biološki i lični aspekti kao što su pol i starost, niži nivoi obrazovanja, niski prihodi, djeca koja imaju invaliditet ili probleme sa mentalnim zdravljem, nizak nivo bliskih odnosa, nedostatak emocionalne veze između djece i roditelja ili staratelja, loše roditeljske prakse, porodična disfunkcija i razdvajanje, siromaštvo, velika gustina naseljenosti i niska socijalna kohezija.

U Crnoj Gori postoje tri skloništa za žene i djecu žrtve nasilja koje vode ženske nevladine organizacije (Podgorica, Nikšić i Pljevlja) i jedna javna ustanova u Bijelom Polju za podršku porodici u kojoj se smještaju žene i djeca žrtve nasilja (CEDAW, 2014).

Predviđeno je i načelo hitnosti u postupcima koji se odnose na zaštitu od nasilja, pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć, kao i socijalnu i medicinsku zaštitu. Takođe je propisana obaveza policije, organa za prekršaje, državnog tužilaštva, centra za socijalni rad ili druge ustanove socijalne i dječje zaštite, zdravstvene ustanove, kao i drugih organa i ustanova koje se bave zaštitom, da pružaju potpunu i koordiniranu zaštitu žrtvi nasilja u porodici. U novembru 2011. godine potpisan je Protokol o postupanju svih relevantnih institucija koji propisuje način i oblike međusobne saradnje u slučajevima nasilja u porodici. S tim u vezi, formirani su multidisciplinarni timovi na lokalnom nivou koji pružaju koordiniranu zaštitu žrtvama porodičnog nasilja, shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici. Timovi su formirani u okviru 10 centara za socijalni rad. Od momenta usvajanja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (2010) primijećen je povećan broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici i nasilja nad ženama. Ovo jasno ukazuje da se Zakon primjenjuje u praksi. Ono što je važno istaći jeste da je povećan broj prekršajnih prijava dok je broj krivičnih prijava smanjen što je bila i namjera donošenja posebnog Zakona, kako bi žrtva dobila brzu i efikasnu zaštitu (CEDAW, 2014).

Iako su većina žrtava nasilja u porodici žene, podjednako je važno prepoznati da mnoge od tih žena imaju djecu. U nekim slučajevima nasilje je usmjereno i prema ženama i prema djeci. U drugim slučajevima djeca nisu sama meta, već su svjedoci nasilja nad majkama. U svakom slučaju oni pate i u svakom slučaju ih treba zaštititi. Djecu mogu biti direktne i indirektne žrtve fizičkog, seksualnog ili psihološkog nasilja i svjedoci takvog nasilja među roditeljima. Na primjer, u oblasti preventivnih mjera, država treba da vodi ili promoviše kampanje za podizanje svijesti o različitim oblicima nasilja, uključujući i nasilje u porodici. Takve kampanje treba da pokazuju ili naglašavaju posljedice po djecu. To znači ne samo podizanje svijesti o tome kako nasilje među roditeljima može imati dugoročni efekat na njihovu djecu, već i kako fizičko ukoravanje, kontrola ili kažnjavanje, na primjer, negativno utiče na djecu.

Djeca svjedoci i žrtve (oštećeni) u slučajevima nasilja i neadekvatan odgovor sudskih odluka na narušavanje duševnog integriteta djece Analiza je pokazala da se djeca pojavljuju kao svjedoci ili žrtve nasilja u porodici u 33 krivična predmeta za nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici. Od toga, u 24 predmeta (22.85%), djeca se pominju kao svjedoci nasilja, međutim, analizom presuda, kroz izjave stranaka u postupku, ustanovljeno je da su u sedam, od pomenuta 24, predmeta djeca takođe bila i direktne žrtve nasilja, ali ih ni tužilaštvo ni sudovi nijesu prepoznali kao oštećene u postupku, pa ta činjenica nije konstatovana ni u izreci presude, niti je uticala na otežavajuće okolnosti i visinu kazne. Pored ovih 7, registrovano je još dodatnih devet, dakle ukupno 16 ili 15,2 % predmeta u kojima su djeca bila direktne žrtve nasilja u porodici. Ukupan broj djece koja su bila izložena nasilju je najmanje 42 (Savjet Evrope, 2019).

Kada je riječ o uslugama zaštite i podrške, sve mjere zaštite treba da uzimaju u obzir odnos između žrtava, počinioca, djece i njihovog šireg društvenog okruženja. Cilj je da se izbjegne situacija u kojoj se žrtvama i njihovim potrebama obraćamo izolovano ili bez priznavanja njihove socijalne stvarnosti. Mjere preduzete u zaštiti zlostavljane majke, odnosno premještanje nje i njene djece u sklonište, često će značiti prekid školovanja djece ili izolovanje djece. U takvim slučajevima mora se postići pažljiva ravnoteža.

Tačan broj djece žrtava u Crnoj Gori nije naveden ni u predmetima gdje je sud registrovao da su djeca bila prisutna, već je iz izjava stranaka u postupku izveden zaključak o broju djece. Nikakvih podataka o djeci nije bilo u 21 ili 20% predmeta. Analiza uzorka prekršajnih predmeta pokazuje sličnu tendenciju prekršajnih sudova. Naime, djeca su bila svjedoci ili žrtve nasilja u porodici u čak 76 ili 23.2 % od ukupnog broja analiziranih rješenja sudova za prekršaje, kojima su obuhvaćena 94 prekršaja. Od toga, sud je u 13 ili 4% predmeta prepoznao djecu kao svjedoke nasilja t.j. postupak je vođen u odnosu na član 36 stav 2 ZZNP koji propisuje oštrije kazne za nasilje počinjeno u prisustvu djeteta. „ZZNP, član 36, stav 2: „Novčanom kaznom od najmanje petostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje dvadeset dana kazniće se za prekršaj punoljetni član porodice ako u prisustvu djeteta učini nasilje iz stava 1 ovog člana“ (ZZNP, član 36).

U kontekstu pronalaženja holističkih rješenja koja izbjegavaju sekundarnu viktimizaciju, sudije treba da uzmu u obzir sve poznate slučajeve nasilja u porodici kada odlučuju o starateljstvu ili pravima posjete. Bilo je primjera da je nasilnom roditelju odobreno posjećivanje ili čak starateljstvo samo zato što se smatralo da je u najboljem interesu djeteta da održi kontakt. Nasilje protiv djeteta uvijek mora da se uzima u obzir u odlukama o vršenju roditeljskog prava i vršenje prava posjete ili starateljstva nikada ne smije ugroziti sigurnost žrtava ili bezbjednost žrtava.

Djeca su prepoznata kao direktne žrtve nasilja u 8 ili 2.4% predmeta (8 prekršaja) t.j. sudovi su postupali u skladu sa članom 36, stav 3 ZZNP, dok su u 4 ili 1.2% predmeta (4 prekršaja) djeca bila i svjedoci i direktne žrtve nasilja (Savjet evrope, 2019). U ovim predmetima sud je postupao u skladu sa članom 36, stav 2 i stav 3 ZZNP kojima su predviđene strože kazne. U 14 ili 4.3% predmeta (14 prekršaja) djeca su bila žrtve zanemarivanja, a postupci su vođeni protiv roditelja djece, u skladu sa članom 37, stavom 1 ZZNP.

ZZNP, član 37 „Prekršajna odgovornost za zanemarivanje: „Novčanom kaznom od najmanje petostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje deset dana kazniće se za prekršaj član porodice ako ne vodi dovoljno brigu: 1) o ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti ili redovnom pohađanju škole ili ne spriječava dijete u štetnom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi ili na drugi način u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje

djeteta (član 8 stav 2 tačka 1); 2) o ishrani, higijeni, odijevanju ili medicinskoj zaštiti drugog člana porodice o kome je dužan da se stara, a kome je potrebna posebna pomoć zbog bolesti, invaliditeta, starosti ili drugih ličnih svojstava zbog kojih nije sposoban da se stara o sebi (član 8 stav 2 tačka 2)“.

Međutim, ono što predstavlja razlog za zabrinutost je rezultat analize koji pokazuje da su u čak 37 ili 11.3% predmeta kojima je obuhvaćen 51 prekršaj, djeca svjedočila ili bila direktno izložena nasilju, a sudovi ih nijesu prepoznali ni kao prisutne/svjedoke nasilja ni kao oštećene u postupku, pa su postupali po članu 36 stav 1 ZZNP kojim je predviđena značajno blaža kazna u odnosu na stavove 2 i 3 istog člana, koji se odnose na prekršaje počinjene u prisustvu djeteta ili prema djetetu (Savjet Evrope 2019).

ZZNP, Član 36, stav 3: „Novčanom kaznom od najmanje desetostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje trideset dana kazniće se za prekršaj član porodice koji učini nasilje iz stava 1 ovog člana ako je žrtva djeteta“.

Slično tome, važno je da službe poput skloništa budu bolje opremljene za rad sa djecom koju prate majke. Nije dovoljno ponuditi im smještaj. Umjesto toga, potrebno je pružiti specijalističku podršku djeci u takvim situacijama na osnovu njihovih potreba. To uključuje psihosocijalno savjetovanje prilagođeno uzrastu i poštovanje najboljeg interesa djeteta.

Svi primjeri i predstavljeni podaci (Savjet Evrope 2019) navode na zaključak da tužilaštvo i sudovi najčešće ne prepoznaju težinu situacije u kojoj se nalaze djeca žrtve porodičnog nasilja i shodno tome učinjena djela kvalifikuju kao djela manje odgovornosti, ili uopšte ne prepoznaju da se djeca nalaze u položaju žrtve, što s druge strane utiče na ishod postupka, naročito u pogledu kazne koja se izriče okrivljenom. Ovakva sudska praksa nije usaglašena sa Istanbulsom konvencijom, načelima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC), praksom Evropskog suda, koji nalaze da djecu koja prisustvuju nasilju treba smatrati žrtvama i da institucije treba da preduzmu odgovarajuće mjere bezbjednosti¹.

Posebno je zabrinjavajuća činjenica da ni u jednom od krivičnih predmeta nisu izrečene mjere bezbjednosti³ za djecu, a u prekršajnim je sud u samo jednom slučaju izrekao zaštitne mjere Udaljenja iz stana i Zabrane približavanja prema oštećenoj-supruzi i zajedničkom maloljetnom djetetu. Nedostatak zaštitnih mjera i neprepoznavanje djece kao svjedoka/žrtava nasilja u praksi najčešće znači da nasilni član porodice, ukoliko ne izdržava zatvorsku kaznu, a nekad čak i u toj situaciji, koristi kontakt sa djecom, izlažući ih daljem riziku od nasilja (Savjet Evrope, 2019).

Rješavanje problema djece i kriminala zahtijeva spremnost da se iza novih ideja stavi stvarna posvećenost. Prvi korak je prepoznati da su sva djeca prije svega djeca. Djeca koja počine zločine ne izgube svoj status djeteta preko noći, iako ih tretiramo kao kvazi odrasle osobe. Drugi korak je prepoznavanje da je značajno iskustvo u životu mnoge djece iskustvo viktimizacije, u nekom ili drugom obliku.

Razumijevanje žrtava krivičnog djela nasilje u porodici veoma je važno kako zbog poboljšanja njihovog položaja i što efikasnije zaštite porodice i njenih članova, tako i radi adekvatnog kažnjavanja učinioca. Imajući u vidu specifičan odnos učinioca i žrtve, izvršenjem ovog krivičnog djela ne krše se samo fundamentalna prava članova porodice, već se dira i u njihova najdublja osjećanja. Zbog toga žrtve krivičnog djela nasilje u porodici spadaju u kategoriju posebno osjetljivih žrtva i klasifikuju se spram njihovog odnosa sa učiniocem (Sredojević, 2017: 975-989). Pored toga što ovakva kaznena politika ne štiti djecu i nenasilnog roditelja od daljeg nasilja, ona stvara pogrešnu sliku, odnosno umanjuje stvarni obim porodičnog nasilja i podatke o broju djece izloženoj traumi koja neminovno nastaje, ne samo usljed direktne izloženosti nasilju, već i kada je u pitanju prisustvovanje nasilju prema bliskom članu porodice, najčešće majci koja je češće nenasilni roditelj i primarno vodi brigu o djeci. Slična zapažanja je iznio i GREVIO koji u izvještaju o Crnoj Gori navodi da se čini da je „stepen prepoznavanja štetnih posljedica svjedočenja djece nasilju u

¹ Eremia i ostali protiv Republike Moldavije: „ustanovljeno je kršenje člana 8 Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) u odnosu na kćerke, imajući u vidu činjenicu da uprkos štetnim posljedicama duševnog nasilja kojim su bile izložene kao svjedoci očevog odnosa prema majci, djevojčice nisu bile zaštićene“

³ Misli se na mjere propisane članovima 77a i 77b KZCG

porodici veoma mali kod socijalnih radnika i članova pravosuđa u Crnoj Gori“, i da slučajevi nasilja od strane jednog roditelja prema drugom imaju ozbiljan uticaj na djecu (Savet Evrope, 2019).

Brojna istraživanja koja se bave djecom, žrtvama nasilja, pokazuju da su djeca često višestruko zlostavljana, a statistike takođe ukazuju na značajnu prisutnost zlostavljanja i zanemarivanja djece širom svijeta. Nasilje nad djecom postaje sve veći problem u našoj zemlji, ali i globalni problem, jer je postojalo i nažalost još uvijek postoji u svakoj zemlji na svijetu, u svim kulturama i klasama, bez obzira na porijeklo i stepen obrazovanja. Kroz istoriju se bilježe različite forme iskorišćavanja i zlostavljanja djece, kako od blažih, fizičkih kazni, tako i do onih najsurovijih, koje za posljedicu imaju djetetovu smrt (Baljak, Ševo, 2018: 233-245.).

ZAKLJUČAK

Većina slučajeva viktimizacije su zločini koji se dešavaju u porodicama, školama i na igralištima. Međutim, za djecu, ovi zločini su dovoljno ozbiljni - važni su. U isto vrijeme, ovi incidenti jednostavno ističu djecu koja se ponašaju kao djeca, gdje se problemi moraju rješavati kao problem, a ne kriminalizovati. Vladin pristup posljednjih godina takođe je bio prisiljavanje na promjene u ponašanju djece od vrha prema dolje kroz sprovođenje zakona dodjeljivanje starateljstva.

Ali, djeca su po definiciji nezrela. Ona djeca koja će vjerovatno počiniti krivična djela su vjerovatno najnezrelija od svih. Oni ne razumeju uvijek posljedice i plaše se neposredne prijetnje nasiljem i podsmijehom svojih vršnjaka mnogo više od udaljene prijetnje sudskim izricanjem kazne i pritvorom. Niži nivoi viktimizacije uglavnom se javljaju u školi, na igralištu i odnose se na dijete počinioca i na dijete žrtvu.

Ironično je da su upravo one institucije u kojima bi se djeca trebala osjećati najsigurnije – u porodici i u njihovom školskom okruženju koje odrasli uspostavljaju i koje kontrolišu - djeca su najčešće žrtve. Suprotno tome, incidenti su najrjeđi u javnosti, na ulici i na putu do i iz škole, gdje je smanjen nadzor odraslih.

Djeca su budućnost, koju često čujemo - što u neku ruku znači da djeca nisu sadašnjost. Ne bismo trebali da ih sudimo prema sopstvenim standardima, jer ti standardi jednostavno ne važe - djeca inače ne bi bila djeca. Našim mladim ljudima, posebno onima koji imaju problema sa zakonom, treba vremena da se razviju i sva pomoć koju im možemo pružiti. Ako ovo ne počnemo prepoznati, onda će društvo platiti cijenu sa više zločina, više prestupa, više žrtava, više patnje.

Reakcija protiv nasilja u porodici, a prije svega nasilja nad djecom, na nacionalnom se nivou ogleda u prevenciji, otkrivanju pojedinačnih slučajeva nasilja, obezbjeđivanju neposredne pravne zaštite i aktivne uloge institucija sistema obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i pravosuđa (Jović-Prlainović, Krvavac, 2016: 969-986.).

LITERATURA

1. Baljak, M. B., & Ševo, B. N. [2018]. Međunarodnopravni okvir zaštite djece od nasilja. *Baština*, (45), 233-245.
2. Jović-Prlainović, O., & Krvavac, M. [2016]. Nacionalni i međunarodnoprivatni aspekti Nasilja nad djecom u porodici. *Teme*, 40(3), 969-986.
3. Krivični zakonik Crne gore ("Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020).
4. Krstinić, D., & Vasiljković, J. [2019]. Oblici nasilja u porodici. *Pravo - teorija i praksa*, 36(7-9), 67-81.
1. Milosavljević-Đukić, I. L., & Tankosić, B. [2018]. Porodično nasilje - karakteristike nasilja nad djecom i posljedice na razvoj djece. *Vojno delo*, 70(5), 67-81.
2. Savjet Evrope, Centar za ženska prava. [2019] *Analiza kaznene politike u krivičnim i prekršajnim predmetima u oblasti porodičnog nasilja u Crnoj Gori*, Podgorica, 35-38

7. Sredojević, M. S. [2017]. Žrtve krivičnog dijela nasilje u porodici. Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 51(3-1), 975-989.
1. Vlada Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. [2014] Izvještaj o Ispunjavanju preporuka CEDAW komiteta Ujedinjenih nacija (sadržanih u paragrafima 19-23 Liste konkretnih predmeta i pitanja CEDAW/C/MNE/Q/1/Add.1) Podgorica, 3-21

CHILDREN AS VICTIMS OF VIOLENCE

Sandra Raspopović, MA
Ministry of Internal Affairs of Montenegro

Abstract: *More than a billion children - half of all children in the world - are exposed to violence every year. Studies dealing with the biological basis of the consequences of violence against children show that the stress associated with violence can cause a variety of impairments and a lot of problems. Economic estimates suggest that the costs associated with the consequences of violence against children exceed \$ 120 billion a year worldwide. Violence against children is as old a phenomenon as human civilization, it has multiple, long-lasting and extremely serious consequences for the child's development, and it often ends with death. Solving the problem of children and crime requires a willingness to put real commitment behind new ideas. In Montenegro, there are three shelters for women and children victims of violence and one public institution where children victims of violence are cared for. The principle of humanity in proceedings related to protection from violence, the right to psychosocial and legal assistance, as well as social and medical protection is also envisaged. All examples and presented data (Council of Europe) lead to the conclusion that the prosecution and courts usually do not recognize the gravity of the situation in which children are victims of violence and consequently qualify the acts committed as acts of lesser responsibility, or do not recognize that children are victims, which on the other hand affects the outcome of the proceedings, especially with regard to the sentence imposed on the defendant. Such court practice is not in line with the Istanbul Convention, the principles of the International Committee of the Red Cross (ICRC), the court practice of the European Court, which finds that children who attend violence should be considered victims and that institutions should take appropriate security measures.*

Key words: *violence, children, social effects, victims, legal aid*